

„Hol az a táj szab az életnek teret,
Mit az Isten csak jókedvében teremt”

Válogatás az első tizenhárom MÉTA-túrafüzetből
2003 – 2009

A KÖTETET SZERKESZTETTE:
Molnár Csaba – Molnár Zsolt – Varga Anna

MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót

2010

A parlagok kiterjedése, elterjedése és regenerációs potenciálja Magyarországon (adatok a MÉTA-adatbázisból)

MOLNÁR ZSOLT, HORVÁTH FERENC ÉS BOTTA-DUKÁT ZOLTÁN

A parlagok mennyisége országosan és nagytájanként

A MÉTA adatai szerint Magyarországon kb. 350 000 hektár 2 és 50 év közötti korú parlag van (a módszertan szerint ezeket térképeztük). Ez kevesebb, mint a várt közel egy millió hektár. Ráadásul, tereptaszatalataink szerint 2007-2008-ra már ennél is kevesebb maradt az élelmiszerárak világméretű növekedése, valamint az Európai Unió támogatási rendszere miatt (nem learatni és értékesíteni kell a szántó terményét, csupán a főnövény virágzásáig kell megtartani, utána akár be is tárcsázható). A támogatás akkora, hogy a rossz termőhelyű parlagokat is érdemes volt újra művelésbe vonni.

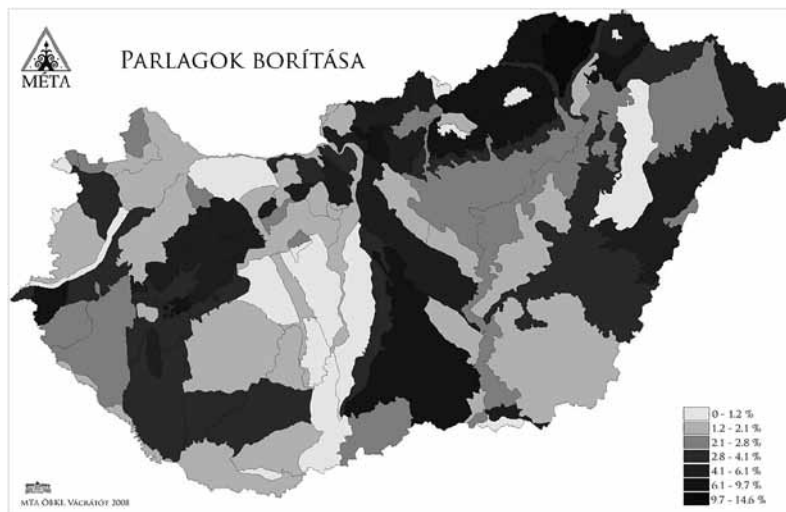
A parlagok a táj legnagyobb részét az Északi-középhegységben fedik (7,8%), elsősorban annak dombvidékein, ezt követi a Dunántúli-középhegység. Országos átlag körüli az Alföld és a Nyugat-Dunántúl parlagosodottsága, átlag alatti a Dunántúli-dombságé, míg a legkisebb a Kisalföldé (1,3%). Ha abszolút értékeket nézünk, akkor a legtöbb parlag az Alföldön van, és fele ennyi van az Északi-középhegységben (e két nagytájban van a hazai parlagok 70%-a).

Nagytáj neve	Parlagok aránya	Parlagok hektárban
Északi-középhegység	7,8%	83 000
Dunántúli-középhegység	4,5%	35 000
Alföld	3,3%	164 000
Dunántúli-dombság	2,9%	40 000
Nyugat-Dunántúl	3,2%	23 000
Kisalföld	1,3%	6 000
Országos érték	3,7%	351 000

Finomabb térbeli felbontással tanulmányozhatjuk a parlagok országos elterjedtségét, ha a vegetációtájak alapján összegezzük a MÉTA hatszögléptékű alapadatait (a kvadrát- és a hatszöglépték publikálásához még további minőségellenőrzésre lesz szükség). Jól látható, hogy löszhátjainkon, magashegységeinkben, dunántúli dombvidékeinken és a Kisalföldön van a legkisebb arányban parlag, míg a homokvidékeken, egyes ártéri tájakban, a Bakony környékén, valamint az Északi-középhegység dombvidékein van a legtöbb.

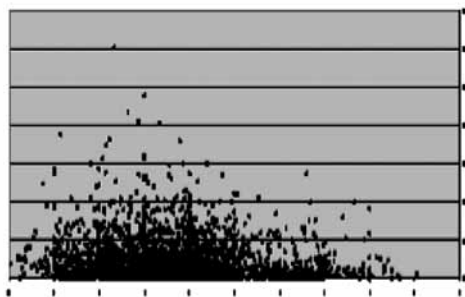
Ha a parlagok táji mennyiségét a táj termőtalajainak minőségével vetjük össze (településsoros adatok alapján, a talajminőség az Agrotopo adatbázis ún. talajértékszám), szignifikáns különbséget

A parlagok mennyisége vegetációtájanként

A színes változatot lásd a www.novenyzetiterkep.hu/MÉTA honlapon.

Jobb talajú tájakban kevesebb a parlag

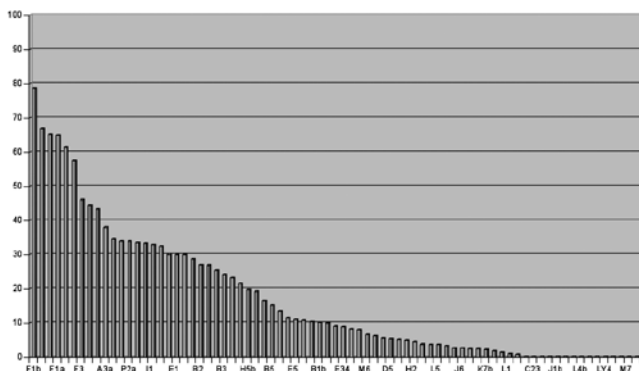
találunk a rosszabb és jobb talajminőségű tájak között. Jobb talajú tájakban kevesebb parlag van. Az elemzést érdemes lesz finomabb térléptékben (hatszöges felbontásban) is elvégezni, így az összefüggés erőssége várhatóan nőni fog.

Regenerációs potenciál felhagyott szántón (vagy üres víztestben, sziklafelszínen)

A MÉTA felmérés során minden kvadrátban minden Á-NÉR kategóriához meg kellett adni a szántón (és értelemszerűen víztestben, csupaszközvetfelszínen) való regeneráció esélyét (jó, közepes, kicsi regeneráció, ha nem volt megfelelő termőhely, akkor, hogy nincs hova regenerálódnia) (Molnár és mtsai. 2007). Jónak tekintettük a regenerációt, ha az eredeti vagy a mostani potenciális élőhelytípus (saját magához képest) gyorsan (néhány év vagy évtized alatt) regenerálódik (van fajforrás, és van hol regenerálódnia); közepesnek, ha az élőhely képes ugyan korlátozott regenerációra, de az eredeti élőhelytípus csak lassan alakul ki, vagy ha gyorsan, akkor nem teljes mértékben; míg kis mértékűnek, ha a tájban az adott élőhely alig képes regenerálódni, mert nincsenek hozzá megfelelő forrásállományok, vagy özőnfajok gyors terjedése akadályozza a regenerációt.

A grafikon (és a táblázat is) jól mutatja, milyen alacsonyak az értékek. Az országosan általában alacsony értékek mellett azonban viszonylag jól regenerálódnak felhagyott szántón, szőlőkben, üres víztestben, sziklafelszínen a következő élőhelyek: a száraz cserjések (P2b), a borókás-nyárasok (M5), az erdeifenyvesek (N13), a szikések (F1a, F1b, F2, F3), egyes hínarak (A3a, A5) és mocsarak (B1a, B6). Rosszul regenerálódnak a legtöbb élőhely, köztük pl. a zonális erdők. Nem vagy alig regenerálódnak egyes lápi élőhelyek (D1, C23, J1b, C1, B4, J2), az erdőssztyepp-tölgyesek (M2, M3, M4) és az üdébb alföldi erdők (J6, L5), egyes sziklai élőhelyek (H1, M1, M7, LY1, LY2, LY3, LY4), a mézskerülő erdők (K7a, K7b, L4a, L4b), a zonális erdők (L2a, L2b, L1, K5), valamint a sziklai és homoki fenyvesek (N2). További adatokat lásd Seregélyes és mtsai. (2008). Az értékek jelentős táji különbségeket mutatnak, ennek kiértékelése azonban még nem történt meg. Például a sztyepprétek a középhegység lábain jelentősen nagyobb regenerációs képességgel bírnak, mint az alföldi löszhátakon.

A 86 Á-NÉR élőhely regenerációja parlagokon
(a legalább közepes értékkel bíró kvadrátok százaléka)

Á-NÉR kódok	A legalább közepes regenerációs potenciállal bíró MÉTA kvadrátok százaléka az adott élőhellyel bíró kvadrátok százalékában
F1b, M5, P2b, F1a, F2	60–78 % (jó regenerációs képesség)
N13, B6, B1a, F3, A3a, A5, I1, P2a, D6, G1, F4	31–56% (jelentős regenerációs képesség)
E1, A1, B2, A23, H4, H5a, B3, D34, E2, H5b, J3, I2, M8, B5, G2	15–30% (közepes regenerációs képesség)
H3a, F5, D2, E5, B1b, G3, I4, J1a, E34, M6, L2x, K7b, D5, K2, H2, K1a	5–14% (gyenge regenerációs képesség)
J2, A4, L2a, L2b, K5, J6, L5, J5, B4, M2, M1, L1, LY2	1–4% (tkp. nincs regeneráció parlagon)
C1, C23, J1b, LY4, K7a, M7, L4a, H1, N2, D1, LY1, M3, L4b, LY3, M4	0% (nincs regeneráció)

Irodalom:

- Molnár Zs., Bartha S., Seregélyes T., Illyés E., Tímár G., Horváth F., Révész A., Kun A., Botta-Dukát Z., Bölöni J., Bíró M., Bodoncz L., Deák J.Á., Fogarasi P., Horváth A., Isépy I., Karas L., Kecskés F., Molnár Cs., Ortmann-né Ajkai A. és Rév Sz. (2007): A grid-based, satellite-image supported, multi-attributed vegetation mapping method (MÉTA). – *Folia Geobotanica* 42: 225–247.
- Seregélyes T., Molnár Zs., Bartha S. és Csomós Á. (2008): Regeneration potential of the Hungarian (semi-)natural habitats. – *Acta Botanica Hungarica (Suppl.)* 50: 229–248.